ΑΛ.ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ... Ο ΕΥΕΞΑΠΤΟΣ ΨΑΛΤΗΣ

από ***Ερανιστής***
Του **Σάββα Μαστραππά**

Είναι γνωστό ότι ο «άγιος» των γραμμάτων μας Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, αλλά και ο πρωτοξάδερφός του, επίσης λογοτέχνης, Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, έψαλλαν στο εκκλησάκι του Προφήτη Ελισαίου στην Πλάκα. Ο τρόπος που έψαλλε ο Παπαδιαμάντης ήταν αυστηρά τυπικός, σύμφωνα με την παράδοση της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας μας.

Σε κάποια από τα διηγήματά του, ο Παπαδιαμάντης τοποθετείται επικριτικά απέναντι στους «αυτοσχέδιους ψάλτες». Μια τέτοια αναφορά υπάρχει στο γνωστό του διήγημα: «Ο λαμπριάτικος ψάλτης»:

«Εκεί εισβάλλει ουλαμός όλος αυτοσχεδίων ψαλτών, κρατούντων ανά εν φυλλάδιον του επιταφίου εις την χείρα, οίτινες φιλοτιμούνται να ψάλλωσιν εν σπαρακτική παραφωνία τα εγκώμια καταστρέφοντες διά κωμικών σφαλμάτων και τας ολίγας λέξεις, όσαι είναι ορθώς τυπωμέναι εις τα φυλλάδια εκείνα».

Μια μαρτυρία για τον «τρόπο» του Παπαδιαμάντη έπεσε στην αντίληψή μου πρόσφατα. Προέρχεται από τα Απομνημονεύματα του Αγίου Γέροντος Φιλόθεου Ζερβάκου (Έκδοσις Ιερού Ησυχαστηρίου Παναγίας Μυρτιδιώτισσης Θαψανών Πάρου – Πάρος 2012). Αναφέρει λοιπόν ο Γέροντας:

Τα χρόνια 1905-1907 που υπηρετούσα στις τάξεις του στρατού, φοιτούσα συγχρόνως στην Βυζαντινή Μουσική Σχολή «Ιωάννης ο Δαμασκηνός». Μια μέρα κάποιος από τους συμμαθητές μου στη σχολή με προέτρεψε: «Να έρθεις στον μικρό Ναό του Προφήτη Ελισαίου, στον οποίον γίνονται κατανυκτικές αγρυπνίες και ψάλλουν βυζαντινά οι Παπαδιαμάντης, Μωραϊτίδης, Τσώκλης και άλλοι. Θα ωφεληθείς και θα μάθεις πολλά αναγκαία, χρήσιμα και ωφέλιμα για την ιερή υμνωδία».

Πήγα σε μία αγρυπνία και τόσο πολύ ευχαριστήθηκα και ένιωσα κατάνυξη, ώστε συχνά όλη την εβδομάδα είχα στον νου μου πότε θα έρθει η ευλογημένη ώρα να πάω στην αγρυπνία. Με την πάροδο του χρόνου γνώρισα και τους δύο Αλέξανδρους καλά και συνδέθηκα μαζί τους με τον σύνδεσμο της αγάπης του Χριστού. Γνώρισα πρώτα τον αείμνηστο Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, τον οποίον παρακολουθούσα να ψάλλει τακτικά στον δεξιό χορό στις ολονυκτίες, και μετά γνώρισα και τον Αλέξανδρο Μωραϊτίδη, ο οποίος έψαλλε αριστερά.

Έψαλλαν και οι δύο με πολλή σύνεση, προσοχή, συναίσθηση, φόβο Θεού και κατάνυξη αποφεύγοντας τις άτακτες, θεατρικές και θυμελικές φωνές. Έψαλλαν καθώς διδάσκει το Πνεύμα το Άγιο με τον Προφητάνακτα Δαυίδ στους ψαλμούς του λέγοντας: «ψάλατε τω Θεώ ημών, ψάλατε… καλώς ψάλατε αυτώ… ψάλατε συνετώς. Ψάλατε τω Κυρίω εν φόβω και αγαλλιάσθε αυτώ εν τρόμω». (Ψαλμ. 32, 46).

Και καθώς ορίζουν οι θεσπέσιοι Άγιοι Πατέρες της Αγίας μας Εκκλησίας: «Όσοι θέλουν να ψάλλουν στις Εκκλησίες να μην χρησιμοποιούν άτακτες φωνές ούτε να εκβιάζουν την φωνή τους για να κραυγάζουν, ούτε να λένε κάτι από όσα δεν ταιριάζουν στην Εκκλησία, αλλά με πολλή προσοχή και κατάνυξη να προσφέρουν τις ψαλμωδίες τους στον Θεό ο Οποίος βλέπει τα κρυπτά των ανθρωπίνων καρδιών». (Λευϊτικόν ΙΕ΄, 31).

Το μικρό παρεκκλήσι του Προφήτη Ελισσαίου στο Μοναστηράκι· εκεί έψελνε τακτικά ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

Δεν θα λησμονήσω την ευλάβεια και προσοχή με την οποία έψαλλαν οι αείμνηστοι διδάσκαλοι Μωραϊτίδης και Παπαδιαμάντης με την σιγανή και ταπεινή φωνή τους. Φαίνονταν όχι ότι έψαλλαν, αλλά ότι προσεύχονταν και συνομιλούσαν με τον Θεό. Ο Παπαδιαμάντης όταν έψαλλε τα τροπάρια της Δευτέρας Παρουσίας: «Όταν μέλλης έρχεσθαι κρίσιν δικαίαν ποιήσαι. Κριτά δικαιότατε… όταν τίθωνται θρόνοι και ανοίγωνται βίβλοι, και Θεός εις κρίσιν καθέζηται… Εννοώ την ημέραν εκείνην και την ώραν, όταν μέλλωμεν πάντες, γυμνοί και ως

κατάκριτοι, τω αδεκάστω Κριτή παρίστασθαι…» τα έψαλλε με τέτοια συναίσθηση και φόβο, ώστε φαινόταν σαν να στεκόταν μπροστά στο φοβερό Κριτήριο.

Όταν πάλι έψαλλε τα τροπάρια του Παραδείσου φαινόταν σαν μεταρσιωμένος και αρπαζόταν σαν σε Παράδεισο. Επίσης, όταν έψαλλε τα Αναστάσιμα τροπάρια και τους Κανόνες, φαινόταν σαν να χαίρεται και να αγάλλεται, όπως ο Θεοπάτωρ Δαυίδ μπροστά στην σκιώδη Κιβωτό σκιρτούσε χορεύοντας.

Επειδή έψαλλαν με σύνεση και ευλάβεια δεν επέτρεπαν να ψάλλουν ψάλτες που έρχονταν στις αγρυπνίες, εάν εκείνοι δεν έψαλλαν συνετά αλλά μεταχειρίζονταν όχι τις φυσικές τους φωνές, αλλά θυμελικές, προσποιητές και άτακτες φωνές. Ο Παπαδιαμάντης, ο οποίος ήταν και ευέξαπτος, τους έδιωχνε.

– Φύγετε, τους έλεγε, εδώ είναι τόπος προσευχής. Πηγαίνετε να τραγουδήσετε στα θέατρα.

Πολλές φορές και εμένα, ο οποίος ήμουν βοηθός του και μαθητής, όταν έκανα καμιά παραφωνία ή παρατονία, με έδιωχνε.

– Φύγε, μου έλεγε, παύσε, κλείσε το στόμα σου, απρόσεκτε.

Εγώ παραμέριζα, αλλά γρήγορα του περνούσε ο θυμός και πάλι με καλούσε.

– Κώστα, έλα να ψάλλεις. Εγώ επειδή είχα ζήλο να μάθω, αμέσως έτρεχα και έψαλλα. Ήταν ακόμη τόσο ταπεινός, ώστε πολλές φορές μετά το τέλος της αγρυπνίας μπροστά σε πολλούς μου ζητούσε συγχώρηση.

– Κώστα, μου έλεγε (αυτό ήταν το κοσμικό μου όνομα), να με συγχωρήσεις, διότι σε λύπησα. Και εγώ του έλεγα: Εγώ φταίω, δάσκαλε, διότι είμαι απρόσεκτος. Σε ευχαριστώ, διότι με τις παρατηρήσεις που μου κάνεις γίνομαι προσεκτικότερος και με τις επιπλήξεις με διδάσκεις την υπομονή, την οποία έχω ανάγκη.

Ο Αλέξανδρος Μωραϊτίδης (15 Οκτωβρίου 1850 – 25 Οκτωβρίου 1929[1]) ήταν Έλληνας διηγηματογράφος, ακαδημαϊκός, δημοσιογράφος, θεατρικός συγγραφέας, μεταφραστής και δοκιμιογράφος.